

zij zouden immers van alle kanten van genoegens worden vervuld en in geen enkel opzicht zouden zij het slachtoffer zijn van enig leed of verdriet, de componenten van de staat van ellende" (blz. 61).

Voor Cicero werkt de idee van de 'mentale volwassenheid' als een regulatieve optie, en de hele achtergrond van waaruit wij zijn kritiek op andere stelsels kunnen begrijpen, weet onze auteur - om het paradoxaal uit te drukken - soms heel scherp samen te ballen, zoals in deze hier afsluitende passage: "Wat is dat voor een mens, waar het levenskader een begin mee heeft gemaakt? En wat is de taak, wat is de werkopdracht van de wijsbegeerte? Hoe ziet dat eruit, wat door haar tot afronding en voltooiing moet worden gebracht? Als er aan de mens niets af te ronden valt, afgezien van het op gang brengen van de verstandelijke aanleg, met andere woorden van een denkmethode, dan kan het niet anders of het uiterst haalbare van de mens is het handelen op grond van mentale volwassenheid. Het volledig bereikte doeleinde van een denksysteem is namelijk: volwassenheid. Als er alleen maar een lijf in het spel is, gaat het in eerste instantie om een goede conditie, ontstentenis van lijden, schoonheid, enzovoort. In dit geval duikt het probleem op van het opperste welzijn van de gehele mens. Want waarom missen wij de nodige zekerheid om op de man af te vragen, wat er aan afronding is bereikt gezien vanuit de totaliteit van het menselijke levenskader? We zijn het er allemaal over eens dat aan de wijbegeerte een mandaat is toevertrouwd, dat zich waar moet maken in een vervolmakende opvoeding van de mens" (blz. 173). Wist Cicero al dat heel wat, van wat later voor filosofie zou doorgaan, niets anders is dan een academisch-universitair technisch gewriemel met concepten dat zich van alle wijsheid afhoudt?

Jacques DE VISSCHER

DE TROTSE TOREN

Barbara TUCHMAN, *De trotse toren*. Amsterdam/Brussel. Elsevier 1985 (3), 678 blz., ISBN 90 12 02008 8.

Voor het Nederlandstalig boekenpubliek is Barbara Tuchman beslist geen onbekende, al was het maar door haar historische bestseller *De Waanzinnige 14de Eeuw*. De buitengewone populariteit waarop deze schrijfster kan bogen, heeft de Elsevier Uitgeverij verleid tot een derde druk van haar uit 1966 daterend werk *De Trotse Toren*. Het schildert het portret van West-Europa en de Verenigde Staten in de periode die de Eerste Wereldoorlog voorafgaat. Het beeld van 'de Trotse toren, vanwaar de dood in al haar reusachtigheid neerkijkt' - een beeld ontleend aan E.A. Poe - wordt door Tuchman aangewend als een allegorie voor de geïndustrialiseerde westerse wereld, die vol enthousiasme en zelfvertrouwen zijn mogelijkheden die als nooit tevoren een fysische en psychologische kloof sloeg tussen twee tijdperken.

Bij haar onderzoek zegt Barbara Tuchman de reeds door anderen uitvoerig bestudeerde 'Grosse Politik' der staten terzijde te leggen om zich te verdiepen in de samenleving en de drijfveren der mensen. Op die manier wil zij

dan de dieperliggende oorzaken en verborgen krachten die de Eerste Wereldoorlog ontketenden, bloot leggen. Dit betekent geenszins dat de auteur voorbijgaat aan het politieke gebeuren. Zij put immers rijkelijk uit deze en gene bio- en autobiografie om staatslieden met verve ten tonele te voeren. Maar in plaats van hen enkel te laten functioneren binnen het kader van de internationale politiek en diplomatie, worden de figuren belicht in hun nationale en lokale context, worden ze geprofileerd tegen een achtergrond van ingrijpende maatschappelijke evoluties en gebeurtenissen. Zo zien we het laatste Engelse kabinet van aristocratische politici afbrokkelen ten gevolge van elkaar versterkende politieke en sociale factoren. De met fierheid gekoesterde Amerikaanse droom van anti-imperialisme gaat definitief ten onder met de opkomst van Roosevelt. In Frankrijk is de ophefmakende Dreyfus-affaire aanleiding tot een politieke strijd tussen nationalist en republikeinen. We maken kennis met het geweldadige anarchisme dat in zijn innerlijke tegenstrijdigheden blijft steken, en met het socialisme en pacifisme dat opbloeit onder de machtige figuur van Jean Jaurès. Tenslotte zijn we getuige van de twee Haagse vredesconferenties, gegroeid uit de vredeswens van alle naties, maar door de realiteit van '14-'18 definitief achterhaald.

De meeslepende schrijfstijl van Barbara Tuchman helpt de idee de wereld uit dat geschiedschrijving in se saai en vervelend is. Hier wordt geschiedenis geschilderd met vlugge borstelstreek en in een warm koloriet, worden portretten gepenseeld met vaardige toets en in levendige toonaarden. Er zit reliëf en perspectief in de geëvoeerde situaties en personages. Soms echter glijdt de schrijfster misschien veel af naar het anekdotische ten nadele van de historische essentie en samenhang. Ook mist haar taal, die ongetwijfeld vlot en pittig is, net die verfijning die men bijvoorbeeld wel aantreft in de rijke lyriek van Huizinga of in de puntgave stijl van Duby. Dit is jammer want het is precies deze verfijning die wetenschap koppelt aan kunst en het lezen tot een feest maakt.

Sabine ALEXANDER